

OSVRT NA HOLANDSKI KATEKIZAM (II)

Živan Bezić

ŠTO JE DOBRO U NOVOM HOLANDSKOM KATEKIZMU?

Nakon tolikih »grijeha«¹ NHK-a¹ može li se u njemu naći išta dobra? Može, i to u izobilju. HK je, poput šipka, nabijen krasnim mislima, novim pogledima, teološkim kuriozitetima, kršćanskim osjećajima i divnim jezikom.

Zaustavit ćemo se na tri glavna pozitivna priloga što nam ih pruža NHK:
na području novina u obradi gradiva,
na području pozitivnih doprinosa kršćanskoj kerigmi,
na području estetskih vrednota koje se u njemu kriju.

Novine u NHK-u

HK nije zaludu dobio ime »novi«. U njemu ima toliko novoga što ga odvaja, u pozitivnom smislu, od starih katekizama.

Tu je najprije **novi pristup** kršćanskoj stvarnosti. Do Boga se dolazi drugačijim putovima no što je do sada bio slučaj u kršćanskoj teodiceji. Na Kristovu baštinu, koju danas čuva razjedinjeno kršćanstvo, gleda se sa novih vidika. Katekizam nije pisan kao skup dogmatskih teza koje nemaju veze s našim životom, već kerigmatski, životno i životvorno. Radosna Vijest se donosi kao poruka nebeskog Oca svojoj zemaljskoj djeci koja moraju naći izgubljeni put do očinskog srca. Sadržaj te poruke nije prikazan knjiški, školski i statički, već dinamički, u procesu povijesnog razvoja našega spasa i jezikom našega vremena. U Katekizmu otkrivamo kako ljudsko spasenje ima svoju bolnu povijest i očaravajuću budućnost.

¹ Vidi »Crkva u s vijetu«, br. 4, god. 1970. str. 341—351.

Temeljni pristup katoličkoj vjeri u Katekizmu je **antropološki** i humanistički. HK ne počinje, kao što su to činili svi dosadašnji katekizmi, s Bogom nego s čovjekom. Bog se otkriva u čovjeku (H 578), stoga je čitav Katekizam posvećen ljudskom životu. U njemu je centralna riječ »čovjek«, kako priznaje i njegov glavni urednik G. van Hemert.² Tu kraljuje čovjek ne samo kao parola ili središnji pojam, već i kao polazna točka, mjerilo svega. Tako se ponegdje Katekizam nalazi u pogibeljnim vodama antropocentrizma.

HK je orijentiran antropološki stoga što je on bitno **kristološki**. U Katekizmu je Krist savršen čovjek, inkarnirani Bog, centar kozmosa, spas i nada čovječanstva. Sav je Katekizam prožet Kristom, gotovo samo o njemu govori i pjeva, odiše njegovim likom. Nikada do sada ni jedan katekizam nije tako zanosno pisao o Kristu. Sin Čovječji je prisutan na svakoj njegovoj stranici, gotovo u svakoj rečenici. Ako je ikada i igdje Isus bio Alfa i Omega svega, to je sigurno u NHK-u.

Ovaj Katekizam je usmjeren **eshatološki** i futurološki. Njemu je važniji razvoj i svršetak, nego početak stvari. Zato se Bog nalazi na kraju knjige, on je prije Omega nego Alfa. Bog je konačna nada i svrha čovječanstva, njemu sve teži i k njemu je sve usmjereno. HK tako živo predstavlja opstojnost Božju, da je gotovo ni ne dokazuje. Onih nekoliko putokaza Bogu (Katekizam ne govori o »dokazima«), što se nalaze na početku Katekizma (0 16—25), nisu uzeti iz klasične teodiceje, već iz moderne religiozne antropologije. Otkrivanje Božje stvarnosti je plod unutarnjih čovjekovih težnja, imanentna potreba u svom objektivnom korelatu, postulat ljudskog srca i života. To je Bog Objave, a ne Bog filozofa, kako reče Pascal.

Tako HK napušta staze stare kršćanske filozofije koja je vodila Bogu preko pojma »bitka«. Pisci Katekizma idu putovima Pascala, Kierkegaarda, Heideggera, Jaspersa, Bubera. Njih ne zanima toliko beskrvni »Sein«, oni su opojeni konkretnim bitkom, ljudskom egzistencijom. Njihov teološki kompas je »Da-Sein«, njihova je **filozofija egzistencijalna**, gotovo bih rekao egzistencijalistička. I njihova kerigma ima svoj »Sitz im Leben«, a to je doista život, ovaj život, na ovoj zemlji i u ovom vremenu. Stoga se i njihov govor o vjeri manje odnosi na sadržaj vjere, a više na sam čin vjere. Bog o kojemu nam HK govori nije nikakvo apstraktno Božanstvo, neki Apsolutni Bitak, Vrhovno Dobro, već živa Osoba, počovječena u Isusu, naš Otac i ljudski Saveznik u dobru. Živi i osobni Bog.

Bojeći se apstrakcija i sistema, zazirući od metafizike, sastavljačka ekipa Katekizma je zauzela **fenomenalističko** stajalište u prikazivanju vjere. Stoga izbjegava definicije, odustaje od poniranja u bit stvari i vjerovanja, pogotovo Boga, ontologiji preferira fenomenologiju.³ Dok su starinski katekizmi rado definirali, HK samo opisuje, zaustavlja se na zbivanjima, prati njihov odraz na život, zadovoljava se pojavnošću. Odriče se pretenzije da bude definitivan i apsolutan u tvrdnjama.⁴ A ipak se je usudio

² Verbum, br. 33, g. 1966, str. 438.

³ Po zamisli Martina Heideggera: »Ontologie ist nur als Phänomenologie möglich« (Sein und Zeit, 1927, str. 35).

postaviti smionu tvrdnju: »Mi nikada nemamo posla s istinom kao takvom, nego tek s izrazom istine« (H 431).

U skladu s postavkama nove teologije Katekizam odstupa od doktrinarnе statike. Naše spasenje promatra u njegovom **povijesnom razvoju**. Boga uvodi u tok historijskog zbivanja, a Objavu prikazuje kao jedan neprekidni niz riječi i djela. Po HK-u je i dogma u svom izražajnom ruhu podložna povijesti, te bi Objava bila više drama nego teološki traktat, više ekonomija (u teološkom smislu) nego dogmonomija. Nije čudo da je Katekizam na znanstvenom području potpuno usvojio evoluciju (O 13, 33), koju prenosi i na polje teologije.

S tim u vezi stoji i **nova katekizamska metoda** Holandāana. Ona je povijesno-fenomenološka. Kršćanske istine prikazuje u njihovom historijskom razvoju, kao događaj i poruku, ne kao sistem. Ne dijeli katekizamsko gradivo na logične skupine, nego na povijesne faze. Sadržaj Katekizma počinje s tajnom života (I dio), nastavlja se prikazom puta kojim je čovječanstvo prošlo u potrazi za Bogom, posebno židovski narod (Stari zavjet, II dio), pojavom Isusa Krista (Novi zavjet, III dio), povijesnim putem Crkve i vjerskim životom kršćana (Kristov put, IV dio) da na kraju završi putem prema svršetku, eshatonu u Bogu (V dio). Tako je struktura Katekizma bila određena poviješću spasenja, kao traženja Boga po čovjeku i čovjeka po Bogu.

Dok su se stariji katekizmi služili isključivo deduktivnom metodom, fenomenološka orijentacija HK-a je nužno **induktivna**. Katekizam je sav u promatranju, traženju, ispitivanju ljudskoga, pojedinačnoga, trenutnoga i pojavnoga. Stoga se i on služi metodom pitanja (ali u drugačijem smislu nego što to čine stari katekizmi), njegov kršćanin je »čovjek pitatelj«.⁵ Katekizam vrije pitanjima, sav je jedno veliko pitanje. Njegova pitanja su nova, suvremena, postavljena na novi način. Uvijek dijaloška, nikada egzaminatorska (kao u staroj katehetskoj praksi). I mnogi njegovi odgovori su novi, ali ne autoritativni i definitivni. Novo je i to što Katekizam neka pitanja ostavlja bez odgovora. Još je zanimljivije da su većina odgovora zapravo samo nova pitanja. To su odgovori koji ne »presijecaju čvor«, nego potiču na razmišljanje, prerastaju u nova pitanja. Tako da je naglasak uvijek na pitanjima, a ne na odgovorima. Smijemo zaključiti: ne samo da je čitav Katekizam jedno veliko pitanje, nego je on i jedan zanimljivi **razgovor**, fascinantni dijalog. On sili čitaoca da pronalazi sam odgovore, da diskutira s Katekizmom, da se »hrve s Bogom« kao Izrael.

Svježina i novina HK-a se odražuje također u njegovom **jeziku**.⁶ To je jezik jednostavan, prisan, svakidašnji, bez aparata učenosti. Rečenice su kratke, jednostavne, misaone, kristalno jasne i razumljive (osim tamo

⁴ Poznavalac i prevodilac HK-a J. Dreissen priznaje: »Der Katechismus will alles andere als absolut sein. Er ist durch und durch relativ, bezogen auf die heutige Zeit, den heutigen Menschen. Er will den status quo der Kirche in Holland wledergeben« (Diagnose des Holl. Kateschismus, Herder 1968, str. 63).

⁵ Skladne riječi orginala »ook wij, christenen, vragende mensen zijn« (O 4) poprimaju iskrivljeno značenje u hrvatskom prijevodu: »i mi, premda kršćani...« (H 4). Pače, engleski prijevod prihvata suprotno tumačenje: »we, too as Christians« (E 3). Ostali prijevodi (N 4, T 4) ne tumače, nego jednostavno prevode.

⁶ O jeziku NHK-a piše se već i posebne studije (v. Concillium, njem. br. 3, g. 1970, str. 188).

gdje su auktori željeli ostati nejasni ili dvosmisleni). Stil mu je krepak, snažan, neposredan i pun poezije. Čisto ne možeš vjerovati da čitaš jedan »katekizam«. Doista, to je potpuno nova vrsta našeg starog katekizma, jedan mladi i zeleni izdanak na drevnome panju.

Pozitivni doprinos kršćanskoj kerigmi

Novi jezik i metode HK-a nesumnjivo su velik prilog suvremenom katoličkom apostolatu. Vrijednost Katekizma uvećavaju i suvremena idejna polazišta na koja se oslanja, sve dok ne prelaze na ekstremne pozicije antropocentrizma, egzistencijalizma, relativizma, evolucionizma i historizma. Najveća vrijednost HK-a leži u njegovom dosljednom, oduševljenom i žarkom **kristocentrizmu**. Premda bi se u pokojoj točki kristologije moglo staviti kakvu kritičku opasku, kristološkoj orijentaciji i zanosnom opredjeljenju Katekizma za Krista možemo se samo diviti. I zapaliti se na njegovu žaru!

Antropološka komponenta - da ne reknemo baza - holandskog navještaja vjere zaslužuje punu pažnju i priznanje. Katekizam obuhvaća čitav ljudski život, od njega polazi, o njemu brine, za nj se bori i njemu se uvijek vraća. Katekizmu nije ništa sitno, bezvrijedno i profano, čak niti najobičniji dnevni poslovi (na pr. str. O 16). Glavni redaktor tvrdi da njegov katekizam zapravo nikada i ne izlazi iz okvira ljudske egzistencije.⁷ U tome i jest njegova snaga i slabost, zanimljivost i krhkost (čovjek mjerilo svega? Možda čak i mjerilo Boga?).⁸

Posebno vrijedna oznaka Katekizmove antropologije jest **personalizam**. Katekizam uvijek naglašava čovjekovu osobnost i ličnost, neumoran je u spominjanju ljudskoga »ja«. Premda mu leži na srcu društveni i zajedničarski aspekt kršćanskog života — što ističe vrlo često — ne želi da se pojedinac utopi u bezličnoj masi. Kako li samo jednostavnim a dubokim riječima potcrtava vrijednost ljudske osobe u očima Božjim: »Moji roditelji nisu željeli ,mene'. Oni su željeli ,dijete', ,dječaka' ili ,djevojčicu'. Samo je Bog znao za ,mene' i htio ,mene'« (H 366 i slično 450). Čovjek je Božji partner, suradnik na djelu stvaranja (O 501), smije mu reći »ti« kao dijete ocu. Čovjek nije samo pitalac, nego i radnik, stvaralac. Stoga Katekizam poklanja veliku pažnju jedinstvu teorije i praxe. U njemu dogmatika, moralika i liturgija nisu odvojene, kao što ne smiju biti rastavljene ni u kršćaninovu životu. S istog razloga Katekizam ne zanima formulacija dogmi, već samo njihov smisao. »Dogma's zijn geen woorden, maar waarden« (O 99).⁹

HK želi da ga se u biblioteci postavi tik uz Bibliju (uvod). S punim pravom. Katekizam je potpuno **biblijski** nadahnut, koncipiran i napisan. Krcat je duha i slova sv. Pisma. Rodio se iz Objave, s njome živi, raste i konstruira se prema svetoj povijesti. Nikada dosele ni jedan katekizam nije bio tako protkan Biblijom kao ovaj. Riječ HK-a želi da bude apsolutno vjerna pisanoj riječi Božjoj. Do te mjere da zaboravlja usmenu

⁷ »Die menschliche Existenz wird nie verlassen. Der ganze Katechismus bewegt sich innerhalb der menschlichen Existenz« (G. van Hemert, cit. po Ratzingeru, Hochland, ib. 304).

⁸ Tako je Kurt Flasch stavio naslov svom prilogu u knjizi »Gott heute« (Grünwald-Kaiser, Mainz-München 1967, str. 20). Naslov glasi: »Der Mensch als Mass Gottes«.

⁹ Dogme nisu puke riječi, one su vrednote (H 98). U njemačkome ostaje igra riječi: Dogmen sind keine Worte, sondern Werte. (N 93).

predaju, u kojoj također odjekuje riječ Objave. Katekizam želi riječ Božju prilagoditi ušima modernog čovjeka, prevodi je po njegovu ukusu i primjenjuje na njegov sekularizirani život. Uvažuje i obilato koristi sve rezultate suvremene egzegeze, pa i protestantske.

Nizozemski katolici su potpuno predali zaboravu sve nepravde što su im tokom povijesti bile nanesene od njihovih protestantskih sunarodnjaka. Kao u svome životu tako i u svome Katekizmu, oni su se svom dušom posvetili **ekumenizmu**. Njihovo je srce široko, njihova vjera otvorena svim kršćanskim interpretacijama. Stoga ni svom katekizmu nisu dali katoličko ime, pozitivno vrednuju sve religije, pokazuju najveće razumijevanje prema braći evangelicima, obzirni su u odnosu na shvaćanja i osjećaje ostalih kršćana, a unutar svoje Crkve zastupaju teološki pluralizam i dijalog. Pružaju ruku pomirnicu i svojim domaćim »humanistima«, koji su odreda ateistički nastrojeni. Općenito o svim bezvjercima imaju samo riječi simpatije i poštovanja. Ako su kada oštri, to su samo prema svojim katoličkim suvjercima. Od holandskog ekumenizma mogli bismo i mi nešto naučiti.

Premda je zamisao HK-a niknula prije II vatikanskog sabora, on je othranjen potpunoma u **koncilskom duhu**. Jer je rastao skupa s Koncilom, u njemu ne možemo naći mnogo koncilskih citata. Referencije na drugi Vaticanum rijetke su, ali u njemu snažno struji saborski mentalitet. Iz tog mentaliteta izvire težnja za obnovom, približavanje čovjeku, otvorenost svijetu, poštivanje laikata, žudnja za kršćanskim jedinstvom, eklezijalna i komunitarna koncepcija kršćanskog života.

Zar treba isticati da je HK **suvremena knjiga**? Ne samo da to želi biti, nego i stvarno jest. Katekizam je suvremen u svom poimanju i zaključivanju, rječniku i primjeni nauke. Budno promatra život oko sebe, ide ukorak s današnjim svijetom, osjetljiv je i na posljednji »krik mode«. Kad god uspoređuje katoličko vjerovanje s rezultatima moderne nauke, Katekizam je uvijek rigorozno znanstven. Stare istine i pojmove želi posadašnjiti, milenijska vjerovanja ažurirati, u čemu, razumljivo, nije uvijek najsvretnije ruke. Ne zatvorivši vrata tradiciji, otvorio je širom prozore suvremenim idejnim i teološkim strujanjima. Stalno naglasuje zemaljske i humane vrednote, uvjeren da je Bog predao sudbinu Zemlje u ruke čovjeka.

Uza svu strahovitu odgovornost koju snosi kršćanin za budućnost čovječanstva, Katekizam pokazuje divnu vedrinu i **optimizam**. Makar i ne spominjao njihova imena, kroza nj odjekuju glasovi Teilhard de Chardina, Moltmanna i Blocha, romone tonovi nade. Izvor i temelj tolike smirenosti i pouzdanja leže u neograničenoj vjeri u Boga i vjeri u čovjeka. Kroz Otkupljenje svijet dobra je postao jačim od svijeta zla (O 314). Nakon čitanja ovog katekizma čovjek se osjeti plemenitijim, jačim i otpornijim u borbi za bolji svijet.

NHK je lijepa knjiga

Zar je to važno za jedan katekizam? Jest, i to vrlo važno. Katekizam govori o Bogu koji je sama ljepota. Nešto od te ljepote mora se odraziti i u Božjoj poruci. Sve što nam dolazi od Stvoritelja svake ljepote mora

biti krasno, predivno. Katekizam koji je suhoparan, dosadan, štur, bez poezije i čara ne može biti od Boga.

A upravo to je bila mana svih starih katekizama. Brinuli su se samo za misaonu točnost i logiku, što je dakako svojevrsna ljepota, ali su zanemarivali ostale estetske elemente kerigme. HK ih, po svojoj književno-estetskoj fakturi, sve daleko nadmašuje i neusporedivo natkriljuje. Prepun je poezije i ljepote, očarava svojom ljudskom toplinom, zanosi srce i dušu. Kad si ga jednom uzeo u ruke, ne možeš se više od njega odijeliti. I u čisto književnom smislu HK je pravo **remek-djelo**.

Već smo govorili o jeziku i stilu ove knjige. Po njima je sličan svom **uzoru Bibliji**. Od nje je preuzeo skrajnu jednostavnost i živopisnost izričaja, ali i onu majestetičku naivnost stila. To se najbolje opaža kad citira sv. Pismo. Da ti navodi nisu tiskani posebnom tehnikom, mislio bi da su dio samog Katekizma. Riječi Biblije i Katekizma se tako međusobno prelijevaju, toliko su saživljene, da imaš dojam: ovo je Biblija u modernom ruhu.

Rečenice Katekizma skladno su oblikovane, sočne i tečne, teku jedna za drugom kao valovi na moru. Katekizam je pun jednostavnih a jakih slika, koje zorno predočuju izraženu misao. Nekada nas zapljuskuje slika za slikom kao proljetni dažd (H 559). Tko bi samo izbrojio divne i brojne usporredbe, kao što su npr. one o biblijskim događajima koji naliče ledenoj santi (H 62), o Bibliji koja ulijeva strahopočitanje kao alpski krajolik (H 71) i djelo je Boga i ljudi poput glazbe glasovira (H 74), o razvitku Evanđelja koje sličić veslanju uz vodu (H 87), o besjedi na gori koja nije post-diplomski tečaj (H 155) itd. Ili ona tako uspjela paralela čvrstoće istine s pokretljivošću majke: za dijete je čvrsta točka njegova majka koja je uvijek u pokretu, a ne kuća, dvorište ili kuhinja koji se ne miću (H 431).

Pisci HK-a majstori su u konkretnom izražavanju i primjenjivanju (npr. str. 414—415). Koje li samo bogatstvo misli u jednostavnim, kratkim i konciznim rečenicama kojima se opisuje Večera rastanka (H 196, osobito posljednja rečenica na istoj stranici)! Ne znam je li itko ikada bolje i pregnantnije pokazao prisutnost Božju u svagdanjim životnim pojavama nego što je to učinjeno na str. (H) 568. Katekizam obiluje zgodnim i duhovitim opaskama, kao što je npr. ona kako je moderna literatura kanonizirala, kad je to Crkva zaboravila, lik običnog župnika (H 428). Premda se stalno odupirem napasti citiranja (papir je u ovoj godini već 2 puta poskupio!), ne mogu a da ne navedem riječi Katekizma: »Nije Katolička crkva Kristova crkva zbog veličanstvene kupole Svetoga Petra, nego zbog toga što su pod tom kupolom mnogi obični ljudi proglašeni blaženima i svetima« (H 414).

U HK-u ima stranica koje spadaju u najbolju prozu ili najčišću **poeziju**. Zapravo i nema stranice koja ne odiše autentičnom ljepotom stila i fraze, sintagme i riječi, oblika i misli. Ovaj katekizam je najbolji primjer kako je istina lijepa i vjera privlačiva. Što su misli dublje i činjenice sudbonosnije, to su izražene većom jednostavnošću i skladnijom elegancijom. Govoreći o čovjeku Katekizam piše: »Čovjek je čudesnije i bogatije biće nego užarene zvijezde svemirskih maglica ... Čovjek je bogatija stvarnost — da, mnogo stvarnija — nego žarki vatromet zvijezda u svemirskom prostoru

ru... Sunce je zlatno jedino zbog toga što dijete ima oči. Sunce je krasno jedino zbog toga što čovjek ima srce« (H 578). Faktografija prelazi u himnu!

U ovom katekizmu teologija i umjetnost idu pod ruku. Dokaz više da govor o vjeri ne mora biti suhoparan i dosadan. To pokazuju bezbrojni literarno i teološki **uspjeli dijelovi** Katekizma. Opet velim, u citiranje se ne smijem upustiti. Pročitajte sami nenadmašivi prikaz stvaranja (H 310, čitava stranica), majstorsko tumačenje Samuelova sna (H 64), trijezne upute o vladanju u vjerskim sumnjama (H 347—351), potresni opis veličine i bijede čovjeka (H 6 i dalje). Šteta bi bilo ne pročitati i više puta odlične rasprave o duhovnom smislu Biblije (H 74), o kršćanskom braku (H 458...) ili o rugobi grijeha (H 522...). Prekrasni su reci o darovima Duha Svetoga (H 230...), o svećeničkoj službi (H 421...), o dječjoj vjeri (H 283), o radu (H 497...), o književnim rodovima sv. Pisma (H 60...), o evanđeljima (H 173... 244...), o Isusu (na bezbroj mjesta), sakramentima (H 298...), vjeri (H 149, 281), molitvi (H 360...), otkupljenju (H 318...) itd.

Premda se u duši čitača HK-a može kojiput roditi sumnja o pravovjernosti njegovih sastavljača, o njihovoj dubokoj vjeri i vjernosti Kristu ne može biti dvojbe. Iz svakoga retka Katekizma izbija **živa i topla vjera**, ozbiljna i proučena religioznost. To nije vjera naivca ili neznalice, razočaranog ili senilnog mizantropa, sentimentalne i nemoćne žene. Ne, vjera HK-a je duboki religiozni osjećaj zrela i misaona čovjeka, plod razmišljanja učesnjacka verzirana u egzaktnim znanostima, svijest odgovornosti stvaraoca ovoga svijeta, životna filozofija ljubitelja ove zemlje spojena s najdubljom osobnom odanošću Ocu, Sinu i Duhu. Nije to fanatična privrženost nekom sistemu misli — pa čak ni religioznom — nego totalno predanje živome Bogu koji nam se otkrio u svome sinu Isusu Kristu. To je doista vjera kršćanina i katolika. I to suvremenog kršćanina i katolika, koji ipak ne prezire časne predaje svoje Crkve. Kad god Katekizam govori o tradiciji (i to je još jedna njegova simpatična crta), nikada je ne potcjenjuje, ni onda kad se ne slaže s njome.

Vjera HK-a, oslonjena na crkveno učiteljstvo, to je naša stara i uvijek suvremena vjera, naša iskonska i buduća snaga. Vjera koja je vječna!

III. ZAOKRUŽENI POGLED

Prvo što možemo mirne duše ustvrditi bez straha da ćemo pogriješiti jest: i u slučaju NHK-a treba **izbjegavati superlative**, tj. skrajnosti. Krivo imaju oni koji ga potpuno osuđuju i zabacuju, a isto tako i oni što ga uznose do neba.

Tko realno i objektivno gleda na stvar mora konstatirati: HK ima **dosta mana**. Kršten je krivim imenom, u svojim izlaganjima je često dvoznačan, na nekim mjestima je nejasan i nedorečen, a u nekim tvrdnjama nije ni točan. Majstor je u postavljanju pitanja, ali ne uvijek u odgovaranju (npr. na str. 545-6 tri puta postavlja pitanje: nestaje li u smrti ljudska osoba, no uopće ne daje odgovora). Najteža mu je pogreška mačuhinsko držanje prema duši i maglovit pristup prekogrobnom životu. HK se nalazi

pod jakim uplivom protestanata (Luthera naziva »crkvenim učiteljem i prorokom«, O 382).¹⁰ Sklon je monističkom poimanju svijeta, zato malo govori o sv. Trojstvu, o dvije naravi u Kristu, izbjegava razlikovanje naravnog i nadnaravnog reda, ne voli distinkciju sveto-profano. Kako je pisan od mnogobrojnih auktora, nije ni čudo da se ponekad nađe i u protuslovlju sa samim sobom (H 400, 426, 452 i 471, 465 i 466).

No, značilo bi biti slijep pa NHK-u ne priznati i veoma **brojne odlike**. I sama kardinalska komisija priznaje ovom katekizmu čak i »natprosječne odlike« (H [3]). Njegov pristup naviještanju kršćanske vjere je potpuno nov i pozitivan. Metoda kojom se služi nije bez ikakve zamjerke, ali je svakako suvremena i prihvatljiva današnjem čovjeku. Kristološke, antropološke, personalističke, ekumenske i koncilske dimenzije Katekizma velik su doprinos katoličkoj kerigmi. Posebna mu je odlika ljubav prema sv. Pismu i temeljita biblijska fundiranost. Jako je hvalevrijedno uvažavanje rezultata modernih znanosti. Optimizam i otvorenost naspram svijetu veoma je konstruktivna nota Katekizma. Njegove estetske vrline još više doprinose privlačivosti katoličke vjere i samoj vrijednosti Katekizma. Ljepota i novota HK-a pruža čitaocu pravi duševni užitak.

Za bolje razumijevanje ove knjige moramo još jednom naglasiti da ona **nije katekizam**, nego samo »navještaj vjere za odrasle« (Geloofsverkoondiging voor volwassenen).¹¹ Ona je jedan suvremen i prikladan pokušaj naviještanja vjere, možda nešto i riskantan, ali koji se isplatilo pokušati. Knjiga je — a to se mora naročito istaknuti — **namijenjena odraslima**, a ne djeci ni mladeži. Pod imenom odraslih auktori misle ne toliko na ljude u godinama, već u prvom redu na one koji su zreli u svojoj vjeri i rado o njoj razmišljaju. Kako reče o. W. Bless, direktor Katehetskog instituta u Nijmegenu, čijim nastojanjem je Katekizam i redigiran, ovo je djelo pisano za »vjernike koji misle«. Više je knjiga razmatranja nego katekizam.

Iza svakog katekizma stoji jedna određena teologija, teologija onog vremena u kojem je nastao. Iza starih katekizama stajala je teologija skolastike, protureformacije, prosvjetiteljstva, neoskolastike i antimodernizma. To je bilo sasvim u redu, normalna stvar. **Iza HK-a stoji »nova teologija«**, ona koju naučava većina današnjih katoličkih teologa. Dakle, teologija s određenim prednostima i razumljivim nedostacima. Teologija u razvoju, aktivnom zamahu i konfrontaciji s modernom misli. Zašto onda ne bi bilo u redu da iza novog katekizma stoji nova teologija, uz uvjet da ovaj Katekizam ne pretendira na posljednju riječ teologije niti na definitivni nauk vjere? Može li se jedan katekizam distancirati od vremena u kojemu se rađa i od ljudi kojima je namijenjen? Ja ne vidim mogućnosti da se naši katekizmi mogu — danas — održati u svome starom obliku i koncepciji. Istina, stari su katekizmi previše tvrdili, a ovaj novi premalo, no zar ne postoji među tim skrajnostima i šansa za zlatnu sredinu?

¹⁰ To su Nijemci, sigurno ne bez odobrenja Holandana, u svome prijevodu izostavili (N 366).

¹¹ Usput napominjemo da je podnaslov našeg hrvatskog prijevoda »Poruka vjere za odrasle« doduše lijep, ali ne sasvim adekvatan. Poruka i naviještenje nije isto. Nijemci (Glaubensverkündigung für Erwachsene) i Talijani (Annuncio della fede agli uomini di oggi) u svojim prijevodima bili su mnogo tačniji. Englezi su svojim podnaslovom (Catholic Faith for Adults) najmanje tačni.

Ako u ovom katekizmu, po općem priznanju,⁴² nema ni jedne vjerske zablude, zašto ga proskribirati? Ako **nije heretičko**, već iskreno katoličko djelo, nastalo iz dobronamjerne brige da se osuvremeni naša vjera, zašto se protiviti opravdanom pluralizmu i dijalogu unutar Crkve? Želim i ovo naglasiti: iako je HK plod nove teologije, on je s a s m a u m j e r e n u svojim stavovima.⁴³ Toliko umjeren da mnogi »Holandani« (po duhu i srcu, ne samo po rođenju) izjavljuju kako je već »zastario«. Ostajući pri »dogmama« NHK-a, nije straha da ćemo postati modernisti. On poštuje razvojni kontinuitet katoličke vjere dajući joj dinamički i stvaralački impuls.

Zašto se danas u katoličkim redovima osjeća tolika averzija prema HK-u? Jasno, jer ovaj ima svojih mana i određenu tendenciju prema reinterpretaciji vjekovne katoličke nauke. Ljudi se boje krivovjernih zastranjenja. Ali nije samo to. U otklanjanju HK-a igra veliku ulogu i jedna **predrasuda**, emocionalno obojena: to je katekizam one zemlje u kojoj vjerski život nazaduje, gdje vlada pretjerani progresizam, gdje se neodgovorno experimentira, gdje se stavlja u pitanje celibat i papin auktoritet. Na HK se rado primjenjuje evanđeoski sud »po plodovima njegovim...« Ne tvrdim da je u Holandiji sve u najboljem redu. Dapače, ima i jako žalosnih pojava. No uza sve to, nije pravedno sumnjati u vjernost Nizozemaca katoličkoj vjeri i crkvenom jedinstvu. Narod koji je čitavom svojom historijom bio »rimskiji« od samih Rimljana ne može tako lako zatajiti svoju povijest. Slaboće holandskih katolika krivo se pripisuju njihovom katekizmu. Uvjeren sam da ovaj katekizam nije plod holandske »nevjere«, a još manje njezin uzrok, već samo dokaz da tamo vjeru uzimaju ozbiljno. Katekizam je simptom duhovnog previranja, što se tamo zbiva, i znak jedne spasonosne krize iz koje će holandska Crkva izići preporođena. A da krize iznose na vidjelo i bolne nuzpojave poznata je stvar.

Činjenica da su Nizozemci prihvatili da se ispravci rimskih teologa mogu dodati njihovu katekizmu, te da se danas prevode i tiskaju kao njegov integralni dio, sili nas da mijenjamo svoj odnos prema novom izdanju HK-a. Danas **njihov katekizam jest ovaj dopunjeni**, zaista novi, s preporukama kardinalske komisije i popravcima teologa (među kojima je bio — ne zaboravimo — i jedan teolog delegiran od holandskog episkopata). I stoga, kad se u ovom času govori o HK-u, ne smijemo izgubiti s vida činjenicu da je to ovaj novi, popravljani i dopunjeni katekizam. Praviti se kao da ove dopune ne postoje, pa onda tući po Katekizmu — koji više nije »pogano« novorođenče, već dječak u rastu, pokršten od kardinala i rimskih teologa! — ne bi bilo pošteno ni lojalno. Kad mi danas prihvaćamo HK, to je upravo ovaj cjeloviti, ispravljeni i dopunjeni.

I ako mi ovaj »pokršteni« katekizam smatramo vrijednim čitanja, to opet činimo s nekim rezervama. **HK nije za svakoga**. Kako i njegov podnaslov kaže, to je navještaj vjere za odrasle. Koje odrasle? U prvom redu za ino- vjerce i nevjernike. Oni će iz Katekizma na privlačiv način upoznati

⁴² Jan Visser, jedan od članova teološke komisije koja je izvršila ispravke HK-a, piše: »Je crois que l'Eglise universelle tirerait un grand profit de ce catéchisme, dont les excellentes qualités et le caractère original ne seront aucunement diminués par les amendements déjà élaborés et déposés entre les mains de l'épiscopat hollandais« (La Documentation catholique, br. 1513, g. 1968, str. 628).

⁴³ »Der neue H. K. ist wirklich 'neu', nicht revolutionär, aber doch 'revolutionierend'. weil er zum Umdenken zwingt« (Report über den Holl. Katechismus. Herder 1969, str. 203).

kršćansku poruku. Za sve kršćane, prožete ekumenskim duhom, Katekizam će biti pravo otkrivenje i poticaj da se sjete vjere svojih pradjedova. A za katolike? Za doista odrasle, zrele i naobražene vjernike čitanje (cum grano salis) ovog katekizma bit će blagotvorno. Po njemu će još više zavoljeti i produbiti svoju vjeru, a svoje će religiozne nazore moći lako uskladiti sa suvremenom znanosti. Uspoređujući prvobitni text s dodacima teologa, uvidjet će, možda, gdje su slabe točke njihove osobne vjere. No možda će se u njima probuditi i neke sumnje? Vjerojatno. Ali sumnje su dio naše vjere. One joj pomažu da bolje sazori. Uostalom, oni koji padnu u sumnje neka pročitaju upute Katekizma kako se vladati u vjerskim sumnjama (H 349—351).

HK nije pogodan za potpuno neuke, djecu i nedoraslu mladež. Svećenicima i katehetama će izvrsno poslužiti kod pripremanja propovijedi, kateheza i predavanja. Oni će u njemu tražiti u prvom redu ne što će propovijedati, nego kako će naviještati vjeru svojim suvremenicima.

Kao svako ljudsko djelo HK ima i svoje odlike i svoje nedostatke. Upravo onako kako je to Katekizam lijepo prikazao veličinu i bijedu čovjeka, tako i on sam participira u obojemu. Veličina i bijeda HK-a je veličina i bijeda čovjeka uopće. Ali, kao što vjerujemo da je veličina čovjeka ipak moćnija od njegovih mizerija, tako smo uvjereni i da su pozitivne strane HK-a mnogo jače od negativnih. Pored svih svojih, i dosta velikih nedostataka, ovaj katekizam je zaista **velik doprinos katoličkoj kerigmi**. U potvrdu svoga mišljenja navest ću samo dva auktoriteta. Victor Schurr, u tako reprezentativnom djelu kao što je »Bilanca teologije u XX stoljeću«, tvrdi da je HK »najveći događaj na katehetskom području u ovom stoljeću i simptom pokoncilске obnove«. ¹⁴ A Joseph Ratzinger — koji stoji izvan svake sumnje da bi bio neki novotar — veli da se ova knjiga može smatrati kao »kamen-međaš (Markstein) religiozne literature u našem stoljeću«. ¹⁵ I malo dalje nadodaje: »HK je veoma značajno djelo. On je otvorio nove putove naviještanju vjere i mnogostruko ga obogatio novim jezikom«. ¹⁶

Dakako, NHK nije zadnja riječ katehetike i kerigme općenito. On je samo jedan izvanredno **zanimljiv i vrijedan pokušaj** da se stare i vječne istine kršćanske vjere iznesu na nov i suvremen način. Katekizam je izašao u pravi čas. U prošlom vijeku, pa ni u našem sve do Koncila, jedan ovakav katekizam bio bi nemoguć. No isto tako držim da se u XXI stoljeću neće moći ostati doslovno na pozicijama HK-a. Svako vrijeme ima svoje poglede i stilove života i pera. HK je pogodio duh i stil našega doba i naših suvremenika. I to je njegova zasluga.

Naravno, mogući su i drugačiji metodički pristupi naviještanju kršćanske vjere, kako je to lijepo izrazio o. Th. Leonard: »Ova knjiga je vrijedna snteza, ali jedna između drugih mogućih«. ¹⁷

No za ovo naše vrijeme mislim da je teško naći bolju.

¹⁴ Vorgrimler H, i Vander Gucht E. (Hrg.) — Bilanz der Theologie im 20. Jahrhundert. III sv. Herder 1970, str. 402.

¹⁵ J. Ratzinger — Der Holländische Katechismus (Hochland, Juli-August 1970, str. 306).

¹⁶ Ibidem, 312.

¹⁷ Svjedočenje. Perspektive 2. Kršćanska Sadašnjost, 17/1968, str. 5.